1

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

(పథ్యాశబ్దవిచారః)

చదువరులారా?

ఒకసంవత్సరముక్రిందట నొకవృథాకలహకాంక్షి యొకపండితు
నాశ్రయించి యొకసమస్యను దెచ్చికొని దానిని మమ్మడిగి యాదృ
చ్ఛికముగా నది మేము తప్పనియెమ్మట సమస్యాదాతలయొద్దకరిగి
యున్నవికొన్నియు లేనివికొన్నియుం గల్పించి చెప్ప నాయనను మాకుం
బ్రత్యర్థిగా నొనర్చుటయుం, బిదప నాయనఘంటము కదుటిని జూచి యి
ది తప్పనినవాదము .... ఇత్యాద్యప్రగల్భవచనములతో
శాఖాభిమానులకు ధైర్యమును గల్గించుటయు, దానిపై "నైసరుబా
జ" యని వారు కొన్ని యుత్తరములను మాకు వ్రాయించుటయు, మే
ము ప్రత్యుత్తరములచే నాదూకుడు నడంచుటయుం, బిమ్మటం గొ
న్నాళ్లు మిన్నకుండి మరల వేరొకమనుష్యుని మఱియొకజనుని బ్రేరే
పి నీచాతినీచపుధోరణితో నుత్తరములు వ్రాసి మాకుం దొందరగల్గిం
చుటయుం, బిమ్మట "మీరు తప్పనుటయే తప్పు" అనుమాటను వ్రా
యించి రిజిష్టరుత్తరముగూడ నంపుటయు, దానిపైం బ్రేరకులసామ
ర్థ్యము మాకుం బ్రకృతవిషయమునం బూర్తిగా బోధపడి "మేము త
ప్పనుట తప్పుగాదు" కాశికావృత్తిలో నిట్లున్నది" అనునర్థమిచ్చుసం
స్కృతపంక్తులతో నొకవ్యాసమును బ్రకటించుటయుం, బిమ్మట దాని
ని ఖండింపం జాలక నీచాతినీచోక్తులతో సమస్యాపూర్తి బాగుగ లే
దనియు నేమో యనియు నేమో యనియుం బ్రల్లదముల ననేకులవ్రా
ళ్లతోం బ్రకటింపించుటయు, దానిపై "పండితాయత్తే" అనుశీర్షిక గల
వ్యాస మొకటి వ్రాసి వారివారియోగ్యతను మేము వర్ణించుటయుం,
బిమ్మట "ఈసమస్య వెల్లంకొండరామారావుగారు పంపనే లేదనియు,

వారి క్రింద జోక్యమే లేదనియు,, నొకక్రొత్తగ్రంథముఁ ద్రొక్కి- తప్పికో నెంచుటయు, దానిపై దాసగుట్టుమట్టు నెఱిఁగినవారు మఱికొందఱు పెద్దమనుష్యులను సాక్షులుగాఁ బెట్టి వారే పంపిరనియు, లోనగు నంశములను బ్రకటించుటయుఁ, బదపడి "వారికిని వీరికిని హస్తిమశకాంతర మని ప్రత్యర్థులు ప్రకటింపించుటయు, దానిని వారిశిష్యునిచే వ్రాలు గలయుత్తరముచేతనే త్రిప్పికొట్టుటయు, నంతతోఁ బ్రకృతవిషయమునఁ దగుయుక్తి దోఁపక సహజముగా నలవడిన యసత్యపుఁ బ్రల్లదములతో శాఖాభిమానము లేదో తప్పుడువ్రాఁతలు వ్రాయుచుండుటయు, దానికి వెనుక "బళిబళి" యని మాకృతజ్ఞులు తాళము వేయుచుఁ జాపపుబండిత్రోలుచుంటయు, లోనగునంశములను "అభినవసరస్వతి, దర్బారు, కవిత" అనుపత్రికలమూలమునఁ దెలిసికొనియే యున్నారుగదా! ఇట్టిదుస్థితిలో నున్నవిద్యావివాదమునకు మంచిదినములు వచ్చినవో యన్నట్టు లంతట నూజివీటిలో నుండు బ్ర॥ శ్రీ॥ మంత్రవాదిసూర్యనారాయణశాస్త్రులవారిశిష్యులఁట! యొకయాచార్యులుగారు "కాశికామతము ప్రాఁతదియగుటచేఁ గైకొనఁదగినదికాదు" ఇద్యాదియుక్తులతో నొకపత్రికను బ్రచురించిరి అనుపదమే దాని నవలీలగా బ్ర॥ శ్రీ॥ జయంతిభగీరథశాస్త్రులవారు ఖండించి మఱియొకపత్రికను బ్రకటించిరి, పిమ్మట నాచార్యులవారు మరల నొకపత్రికను బ్రచురించిరి కాని యది కూడ మొదటిదానివలెనే తగినంత యుక్తియుక్తముగ లేనికారణమున శ్రీశాస్త్రులవారు మొదటిఖండనముచేతనే గతార్థ మని యెంచి శాఁబోలును మిన్నకుండిరి, అంతట జంటగా నొకపత్రిక బయల్పడినది, అందొకరు సమస్యాప్రేషకులగురువులగు బ్ర॥ శ్రీ॥ పురిహాళ్ల రామశాస్త్రులవారు, వీరు యావద్వ్యాకరణగ్రంథములను జగత్ప్రసిద్ధులగు బ్ర॥ శ్రీ॥ భాగవతులహరిశాస్త్రులవారియొద్దఁ జదివికొనినవారే యైనను, బ్రకృ

తము వీరు వ్రాసినపత్రికను జూచినచో వీరికి వ్యాకరణవాసనయే లేని యట్లు తోఁచు నని వ్రాయ వలసివచ్చినందులకు మిగులఁ జింతిల్లుచున్నారము, ఈయంశమును స్థిరపఱుపఁదగినయుక్తులు కొన్ని చూపుచున్నారము, "పాఘ్రాధ్మాధేట్, ... ఇతిసూత్రే ... అనువృత్తిమభ్యుపగమ్య, ఉపసర్గే ఉపపదే శప్రత్యయో భవతీతి ప్రాఞ్చః ప్రవదంతి, అతఏవ, ఉత్పశ్యః, విపశ్యః, ఇత్యాదిప్రయోగాశ్చ సాధవ ఇత్యాహుః ఈవాక్యమువలననే వారికిఁ గల వ్యాకరణశాస్త్రానుభవమును, పంక్తి వ్రాయునేర్పును విజ్ఞులు గుఱితింపఁ గలరు, మఱియు, "పశ్యార్థైశ్చానాలోచనఇతిసూత్రే భాష్యే, పశ్యార్థైశ్చ ప్రతిషేధః, సమానవాక్యే ఇతిప్రకృత్య వక్తవ్య, ఇతిభాష్యప్రయోగస్యాప్యసాంగత్యంస్యాత్, ... ఏవంచభాష్యకైయటసూత్రవిరోధాచ్చింత్యోఽయం వృత్తిగ్రంథ ఇతిదిక్" ఈమహావాక్యమువలన వీరికి 'పాఘ్రాధ్మాసూత్రమువలన వచ్చుశప్రత్యయము కర్త్రర్థక మనునంశముకూడఁ దెలియ దనియు "పశ్యార్థ"సూత్రమునందలి "పశ్యార్థైః, అతఏవ నిపాతనాద్భావేశః, దర్శనంపశ్యః" అనుమనోరమాపంక్తులుకూడ జ్ఞప్తియందు లేవనియు, సులభముగాఁ బ్రతిశాబ్దికుఁడును గుఱితింపవచ్చునుగాన వీరిపత్రిక నింతటితో వదలి వీరు మొట్టమొదట వ్రాసిన శ్లోకమునకుఁ బ్రకృతోపయుక్తమగువ్యాఖ్యానమొనర్చి చూపుచున్నారము.

శ్లో॥ విపశ్యపశ్యయోర్భేదం యః పశ్యతి సపండితః,
అపండితస్తు విజ్ఞేయః పశ్యాపశ్యౌ సపశ్యతః॥

ఈశ్లోకము వీరేతాత్పర్యముతోడనో వ్రాసినను సత్యపక్షపా[illegible]యగుభగవంతుఁడు యథార్థమునే యిందు ఝడితిస్ఫూర్తి నందించుచున్నాఁడు- చూడుఁడు, 'విపశ్యపశ్యయోః, సోపసృష్టనిరుపసృష్టయోః,

భేదం, అయం సాధు రయ మసాధు రిత్యాకారకమ్, యః, వైయాక
రణః, పశ్యతి, సపండితః, ప్రాచీనమతరహస్యజ్ఞత్వాది తిభావః, పశ్యా
పశ్యా, ఉభావపి శబ్దౌ, నపశ్యతః, ప్రాచీనమతరీత్యా దుష్టా వితి న
జానతః పునః ఇత్యర్థః, నఞర్థస్య నశబ్దస్య సుప్సుపేతి సమాసః, తుర
త్రస్సంబధ్యతే, తథాచ పునస్త్వర్థో లభ్యతే, అపండితః, పూర్వోక్తాః
పండిత స్తద్భిన్న ఇవ ప్రతిభాతీతి, విజ్ఞేయః, పశ్యాపశ్యశబ్దవిషయం య
స్తు సమ్యక్ న జానాతి స త్వపండిత ఇతి శ్లోకతాత్పర్యమ్, తత్త్వప్రక్ర
తే పూర్వప్రదర్శితపంక్తిభి శ్శ్లోకకర్తు స్త్వేవ సంగచ్ఛత ఇతి లక్షణసమ
న్వయ ఇత్యల మతివిస్తరేణ, త త్త్వథాఽఽ స్తాన్నామ, అథ శ్రీమహా
మహోపాధ్యాయబిరుదాంకితై ర్బ్రహ్మశ్రీః॥ తాతా సుబ్బారాయ
శాస్త్రిభి రుభయశాస్త్రపారంగతై ర్యత్సిద్ధాంతితం తత్ర కించి ద్బ్రూ
మః, శాస్త్రిణస్తు కేవలనవీనమతతత్త్వసర్వస్వప్రకటనతాత్పర్యతయే
వాఽత్ర ప్రవివిసు రీతిచ పర మ్మతే న్నిరూపితం యుక్తియుక్త మితిచ
వదామః, పరంతు కాశికాయా మజ్ఞతాం కల్పయంత స్తత్పూర్వకాలే
విద్యమానం ఛాందసాతిరిక్తం నిరుపసృష్టం లక్ష్య మేకమపినా నైవప్ర
దర్శయంతీతి కించి ల్లిఖితుమవకాశో ఽస్మాకమ్, పరంతు ప్రధానః,
అవకాశాంతరాణ్యపి దృశ్యంతే, ఉభయమతానువాదానంతరం, మ
హామహోపాధ్యాయైః (అనయో రిత్యారభ్య రాద్ధాంత ఇత్యంతగ్రం
థేన య దుక్తం తత్సాహసమాత్రం, దుర్బలంచ, పూర్వోక్తరీత్యా
కాశికాకారా త్ప్రాగ్ నిరుపసృష్ట "పశ్య" త్యాదిప్రయోగాణాం ఛాంద
సవ్యతిరిక్తానా మభావాత్, లక్ష్యమనుసృత్యహిశాస్త్రం ప్రవర్తతే,
అన్యథాసిద్ధమపి లక్ష్యం శాస్త్రస్య సార్థక్యకల్పనే నాఽలమ్, వ్యా
ఖ్యాతారస్తు లక్ష్యానురోధేన ప్రవర్తంత ఇతి మహామహాఅ ప్యంగీకు
ర్వంతి, తదనురోధా దేవ దీక్షితా శ్చోపసర్గాఽనువృత్తిం నాఽన్వమన్య

త ఇతి స్పష్టమేవ తద్గ్రంథతః, కాశికాకారదృష్ట్యా నైషధప్రయోగ
స్య "పూర్వత్రాఽసిద్ధవదసిద్ధత్వా దేతత్ప్రయోగబాధా న తస్య ప్ర
వృత్తిం ప్రతిబధ్నాతి, న దేత త్ప్రాచీనై ర్నోక్త మస్మాభిః, ప్రమాణప్ర
మితప్రయోగాణాం సత్త్వే కాశికాకారోఽ ప్యేవమేవ ప్రవర్తేత, తద
భావాదేవ తాదృశికానాం కేషాంచి న్మూకరణానాం మతం నిరస్య
స్వమతం ప్రకటీచకార వామనః, తతః మహామహోపాధ్యాయై స్తన్మ
తఖండనాయ తతః ప్రాచీనం ప్రయోగదర్శనమపి, లక్ష్య మేకమపి వా
సంపాద్యమ్ న త్తథాఽ స్తామ్, తథా గీతాద్యారభ్య స్వాగతత్వే నప్రా
మాణిక మిత్యంతగ్రంథస్తు కేవలస్యోపాలంభమాత్రం కాశికాకారస్యైవ న
కింతు కౌముదీకర్తుర ప్యస్యానువాదకస్య, అత ఏవ దీక్షితైర్ధ్యానం స
యుక్తికోపా న వాఽపి, యది తత్రాఽనువృత్తియోగ్యత్వేన సూత్రా
ణాం న స్యాత్ తదా... నుశ్రుతా ... నృవృత్తిమతఖండనాయ
ప్రవర్తేరన్ ప్రథమోపస్థితత్వా న్న్యాసువాచ్చ, బహూనా మసమ్మతమితి
చ కిమపిచ కథం వదేయుః అస్య ... యతే తత్రాఽనువృత్తియోగ్య
తాతు నిర్బాధైవ ... లక్ష్యసంరక్షణాయ దీక్షితా నానువృత్తి
మంగీకుర్వంతీతి అపిచ "నచ తత్రేత్యారభ్య జాగరూకత్వాత్ " ఇత్యం
తగ్రంథోఽపి చింత్యః బహులక్ష్యవిసంవాదస్తు తత్ర నాఽస్తీతి దీక్షిత
గ్రంథతఏ వాఽవగమ్యతే తత్ర బహూనాం నైయాకరణానాం నాను
కాశికాకారేణ కేచిత్సదసిద్ధిష్టానాం తదనుసారిణాంచేతి వ్యాఖ్యాన
స్వారసత ఉపపద్యతే ప్రకృతస్యతన్మార్గానుసారణప్రవృత్తత్వాత్ అన్యచ్చ
బహూనాం లక్ష్యాణాంజాగరూకత్వే కాశికాకారా దతీవనవీనస్య శ్రీ
హర్షస్యప్రయోగ మేకమేవ దత్వా ప్రయోగాంతరం లోకే తాదృశం
ప్రాచీన మన్యమహాకవిప్రయుక్తం నాస్తీతి గోతయంతఇవ దీక్షితా
శ్శృతిపర్యంతానుధావనం కథంవా కుర్యురితి మహా న్విశయోఽ స్మా

రం దీక్షితానంతరగ్రంథేషుతు దృశ్యంతే ప్రయోగాః తేతావ త్కా-
ముద్యనుసారిణఇతి హేతోః స్సహాయాఇతి వక్తు మయుక్తంఅతః కాశి
కాకాలఏవన కింతు తన్మధ్యకాలేఽపి ప్రయోగదారిద్ర్య మస్తీతి
తద్గ్రంథఏవ ప్రమాణ మస్మాకంసంతువా ప్రయోగా స్తన్మధ్యకాలే తేఽ
పి కాశికాంన బాధంతఏ వేతిదిక్ అనేనై వైతద్వ్యాఖ్యానంతరవిద్యమా
నం "అతఏవేత్యారభ్య కౌస్తుభాద్గా . ఇత్యంతం వాక్యమపి పరాస్తం
అపిచ "కించేత్యారభ్య ప్రష్టవ్యాః" ఇత్యంతగ్రంథోఽపి చింత్యః అనువృ
త్తివాదినోఽపి కథంచి త్సాధుత్వ మవద న్నితీత్యస్మాభిః "పండితాయ
తే" ఇతిశ్లోకాంకితవ్యాసే స్పష్ట ముక్తత్వాత్ నిరుపసృష్ట స్యాఽగతి
కగతికత్వేన సాధుత్వ మన్యస్యతు నిరాఘాంటతయా సాధుత్వ మితితు
ప్రత్యు తాఽస్మన్మతత్వా త్తదేవ మహామహోపాధ్యాయై రప్యంగీకృ
త మితితు మహా నామోదఏవ కించ "మద్గసంహేంత్యారభ్య స్పష్టం
తద్విదా మిత్యంతగ్రంథోఽపి పూర్వవదేవ తత్రాఽప్యగతికగతికతయై
వ సమాహితత్వం ద్యోతత ఇతిస్పష్టమేవ, అపిచ "యదాత్వేత్యార
భ్య సారస్వతసూత్రప్రక్రియామనువాదోఽపి పూర్వవదేవ, ప్రకృతస్య
పాణినీయవ్యాకరణరీత్యా పశ్యేత్యస్య సాధుత్వముతాఽ సాధుత్వ
మితి విచార్యమాణత్వా దన్యవ్యాకరణరీత్యా సాధుత్వసాధకత్వ మితి
తుయత్కించి దేతత్, యదా నిరుపసృష్టమతదార్థ్యాఖ్యమిత్యుచ్యతే
తదాతు తదనువాద స్సముంజసోఽపి సోఽపి నామనదీక్షితయో స్త
త్సూత్రపరిక్రమపరిజ్ఞానమపి నాస్తీతి వక్తు మయుక్తత్వా దుపేక్ష్యతే,
యత్తు 'బహునాం' మిత్యత్ర సారస్వతసూత్రాణా మప్యంతఃపాతిత్వ
మితి దీక్షితానా మాశయ ఇతి న దీక్షితానా మజ్ఞతా, కాశికాకార
స్యాఽజ్ఞతాకల్పనంతు ప్రకృత మేవేత్యుచ్యేత తత్రహి ప్రమాణాంత
రం వినైవాఽ ధునికప్రవచనమాత్రతో విశ్వసితు మసమర్థా వయం

కించ దీక్షితా అన్యవ్యాకరణరీత్యా సాధుత్వేఽపి నాఙ్గీకుర్వంతీతి కాలీనేత్యస్యాఽసాధుత్వకథనా దవగమ్యతే, అతో దీక్షితానాం ప్రవృత్తి రుపలబ్ధలక్ష్యాణాం సంరక్షణవిధాయినీ వామనస్యతు తాదృశలక్ష్యాణామేవాఽభావా దన్యథాఽభూతత్వ మితి స్వరసత స్సంపద్యతే, నచేత్త్వత్పక్షే విషయే అనువ్యాఖ్యానవృత్తికర్తృ యమాత్రే సర్వవ్యాఖ్యాతృశిరోమణిశిరోధృతపాదయుగళస్య వామనస్యాఽజ్ఞతాకల్పనం దుర్వారం స్యాత్, తచ్చాక్రమప్రాప్తం చేదస్తు, ప్రకృతేతు నతథా, అపిచ మహాకవి ర్భట్టిః, "రావణార్జునీయ"థాఖ్యోదాహరణకావ్యకర్తాచ, 'వాసుదేవకావ్యనామ శాస్త్రాధ్యాయ్యుదాహరణకర్తాచ' ధాతువృత్తికర్తా మాధవశ్చ, అన్యేఽపిచ, నిరుపస్పృష్టమతం నాఽనుకుర్వంతి, కాశికావ్యాఖ్యాతా పదమంజరీకర్తాఽపి తథైవ, భట్యాదయ శ్శాస్త్రస్య లక్ష్యత్వేన కావ్యం విరచయంతః కించిదపి నిరుపస్పృష్టమతం సమ్మతంచేదేకమపి వా కథం నదద్యు రుదాహరణం తాదృశం, పదవాక్యప్రమాణపారీణో మల్లినాథసూరిశ్చ బహుప్రాచీనలక్ష్యవేత్తాఽపి బహుగ్రంథవ్యాఖ్యాతాఽపి నైషధీయ 'ధయాన్' పశ్యాః, ఇత్యాదిప్రయోగవిషయే అగతికగతికత్వా న్మన్వాన "ఇతి గతి" రితి కాశికానూదిత "కేచి"దితిమతానుసారా ద్గతిం కల్పయామాసేత్యపి యత్తదపి నిరుపస్పృష్టమతస్యాఽతీవ దౌర్బల్య మాపాదయతి, అతో మన్యామహే కాశికామతమేవ బహుమహావిద్వత్సువిద్వ్యాఖ్యాతృశిరోమణిశిరోమాన్య మితి, దీక్షితమతంచ నవీనలక్ష్యనిర్వాహకత్వేన ప్రవృత్తం యుక్తియుక్తంచ భవతు, భాష్యాఽవిరుద్ధత్వా దుభయమతయోరపి మాననీయత్వే ప్రాప్తేఽపి పూర్వోక్తహేతుభిః కాశికైవ పరాం కోటి మారోహతీతి నిర్వివాదః పంథాః, ఏతత్సర్వం ప్రాగేవ ప్రపంచిత మస్మాభి రితి నైవాఽత్ర పున రనూద్యతే, అపిచ సారస్వత

సూత్రప్రక్రమానువాదానన్తరం, "అసతి బాధకే" ఇత్యారభ్య యదు
క్తం తదపి చిన్త్యం, కుత ఇత్యుక్తే, కాశికాకాలాత్ప్రాక్ప్రమాణ
ప్రమితనిరుపసర్గప్రయోగాణామభావ ఏవ బాధకపదస్య మర్థో భాతీతి
కాశికాకర్తుర్గ్రన్థవాఽజ్ఞతాలేశో౽పి, అతస్తత్ప్రయోగసంపాదనా
ర్థం యతన్తామితి మహామహోపాధ్యాయాః ప్రార్థ్యన్తే తావత్పర్యా
ప్తం కాశికామతాద్దీక్షితమతం నాతిశేత ఇత్యపి సువచం తదేతత్సర్వం శ్లో
కైరపి కిఞ్చిదనూద్యతే॥

శ్లో॥ భో భో "రామశేష" శాస్త్రిన్ భవదుపన్యస్తస్సమస్తో౽మృత
ప్రాయశ్శోభితహిత్వ దీక్షితమతోద్ధారే పునర్దీక్షితః।
అస్త్వేవం స్వరితత్వమేవ స పునస్తత్ర ప్రసక్తం భవే
దిత్యేవం భవతాం వచః కిమ మహాః సంగచ్ఛతాముచ్యతామ్॥

శ్లో॥ కిం జానాతి న దీక్షితః కిముత వా జానాతి నో వామనో
యజ్జానాతి భవాన్ "న వా స్వరితతా త"త్రేతి యుక్త్యన్తరమ్।
నో జానాత్యపి వృత్తికృత్కిము మహాభాష్యైకసర్వస్వవి
ద్భట్టస్తన్మతఖణ్డనోద్యతమనా జానాత్యపీదం కథమ్॥ ౨॥

శ్లో॥ అనుమానవశాదయం భవేదిత్యపి యుష్మాకమతీవ సాహసం స్యాత్।
యది దీక్షిత ఏవ మాలుంగోచే లిఖతి స్ఫుటమితీవ మన్మహే భోః॥

శ్లో॥ అస్య ప్రచ్ఛన్నం పణ్డితై రుచ్యమానం, వాక్యం కించిద్దయతాం
భో మహాన్తః। నోచేదేతత్సాహసాత్సాహసం చేత్యేవం వక్తుం
నైవ సందేహలేశః॥ ౪॥

శ్లో॥ స్వరితత్వవిచారస్తు తథా౽౽స్తామన్యథా౽పి వా।
క్రియతే ఖణ్డనం వృత్తేరిత్యత్రా౽౽కర్ణ్యతామిదమ్॥ ౫॥

శ్లో॥ భవిష్యత్ప్రయోగస్య సంరక్షణార్థం కథం వామనో౽న్యో౽పి
యత్నం విదధ్యాత్। నవా చ్ఛాన్దసాదస్య లక్ష్యం చ కాస్తీత్యతః
కాశికాకృత్తథా వ్యాచకార॥ ౬॥

శ్లో॥ ప్రత్యోక్త దీక్షితకాలతస్సహి మహాశ్రీహర్ష విద్వత్కవి స్సల్లక్ష్యస్య
తురక్షణాయ యతనం కుర్యాత్తథా దీక్షితః। ఏకం వాఽపి న లౌకికం మిల
తి వైత ద్వామనాత్ప్రాగహో లక్ష్యం కిం చ కరోతి వామనమ
హాభట్టః పరో వామహో ॥౮॥

శ్లో॥ వామనస్య మతఖండనం యది ప్రస్తుతం భవతి కౌముదీనభాక్ ।
తద్ధ్వనద్భిరిహ మృగ్యతాం పరం లక్ష్య మేక మితి ప్రార్థయామహే ॥

శ్లో॥ నైవ చ్ఛాందసశబ్దోఽస్య లక్ష్య మితి తు శ్రీదీక్షితానాం గతిః ।
ర్వ్యక్త్యస్మాక మహో నవాఽదదత చ ప్రాచీనలక్ష్యం మహత్ ।
త త్తస్యాంగీకృతేన నిష్ఫలమహో నాఽలం ప్రమాణాంతరే ।
నైవ వాఽంగీకరణం యది ప్రకటనం లక్ష్యస్య యుక్తం భవేత్ ॥

శ్లో॥ ప్రత్నం తత్కుల లక్ష్య మేవ సకలం యుష్మన్మతం నిర్వహేత్ ।
నైవం స్యాచ్చ పదే పదేన నితరాం న్యస్తం ప్రమాణం పరం ।
నోచేదస్మత్ప్రతికృతం మతం నహి భవేచ్ఛ్రేయం యతో త్వన్మతే ।
భట్టశ్రీప్రముఖ మహామహా విదధతే స్వాఽంగీకృతం గ్రంథతః ॥౧౦॥

శ్లో॥ అగతికగతికత్వం మల్లినాథోఽపి ధీమాన్ నిజ దనుగతార్థో నైష
ధీయప్రయోగే । త ముపచరతి భట్టః కాశికాఖండనాథ్యం యదీతి
త దతిమాత్రం దౌర్బల్యం వ్యనక్తి ॥౧౧॥

శ్లో॥ జానాత్యేవహి కాశికాగత మతో ఽస్యాన్యన్మతం తత్తతం ।
దౌర్బల్యం విదితస్య సూరిరఖిలవ్యాఖ్యాతృచూడామణిః ।
తత్కేచి త్ప్రవదంతి యన్మత మదః ప్రాక్పండితైః స్సత్కవి ।
ప్రష్టైశ్చాఽపి స్వీకృతం మనుమహే తత్తత్ప్రవృత్త్యా నయం ॥

శ్లో॥ విద్యంతే కిల లక్ష్యలక్షణవిదో విద్వత్కవీశా స్స్మృతం ।
తత్రైకే స్వకృతి ష్వతీవ నియతం లక్ష్య న్యాదు ప్రకుయాః ।
తే ష్వేకోఽప్యుపసర్గతో విరహితం లక్ష్యం నవాఽదర్శయ ।
ద్యత్తత్త్వాదృశసమ్మతం నహి భవే దిత్యేవ మాచక్ష్మహే ॥౧౩॥

శ్లో॥ అగతికగతికం పరం స్తువంతః । ప్రథితమతం బహుసమ్మతం త్యజం

తః । కిమపిచ విలిఖంతి య ద్భవంత । స్తదపిచ సూచిత మస్మదుక్తిభిః ప్రాక్ ॥౧౪॥ శ్లో॥ న నూతనం కించి దపీహ దృశ్యతే భవత్ప్రణీతేఽపిచ వృత్తిఖండనే । పరంతుతావ త్స్వరితత్వవాసనా । పృథాఽత్ర నాఽస్తీతి తదేవ నూతనం ॥౧౫॥

శ్లో॥ జానీతే యది దీక్షిత "స్స్వరితతా నాఽస్తీ"తి యుక్తిం త్యజ । స్స్వర్గేనైవ పథా వృథా కథ మథః కుర్యా దయం కౌశికాః । ప్రాథమ్యేన రఘుడి గుహ్యస్థిత ముక్త్వాఽపి స్వయం "ద్రావిడ । ప్రాణాయామ" ముపైతి దీక్షిత, ఇతి త్వాశ్చర్య మవాప్యద్భుతం ॥౧౬॥ శ్లో॥ బహూనాం విదుషాం నైవ సమ్మతం పర మిత్యయం । నిష్కృష్టార్థో దీక్షితస్య పంక్తే రత్యేవ మస్మహే ॥౧౭॥ శ్లో॥ అత్ర మానం దీక్షితస్య గ్రంథసందర్భ ఏవహి । యత స్సోఽయం మహాభాగో లక్ష్యాంత మప్యదాత్ ॥౧౮॥ శ్లో॥ దర్శయిత్వా లక్ష్య మేకం నవీనం వృత్తికాలతః । అధాన ప్రభృతిపర్యంతంత ద్దారిద్ర్యం వ్యనక్తిహి ॥౧౯॥ శ్లో॥ అత ఏవం విజానీమ స్తత్తద్గ్రంథసమన్వయం । ప్రమాదో యది తత్రస్యా త్త ద్వ్యాయం నస్త్వ మాస్వాథ ॥౨౦॥ శ్లో॥ భాష్యే కిమపి నాఽస్తీతి కృత్వా కేచి న్మహామహాః । ఆలంబ్య చ్ఛాందసాధారం నాఽనువృత్తిం వితేనిరే ॥౨౧॥ శ్లో॥ తదేత ల్లక్ష్యవి చ్ఛాత్త్రవిచ్ఛి శ్రీవామనో మహాన్ । నిరాచకార లక్ష్యాణాం లౌకికానా మభావతః ॥౨౨॥ శ్లో॥ ఆచార ఇతి కృత్వాతు పూర్వపక్షమతం స్ఫుటం । స్వమతం వ్యాకరో గ్రంథే సిద్ధాంతిజనసమ్మతం ॥౨౩॥ శ్లో॥ న తద్భాష్యవిరుద్ధంవా నచాఽన్యంచ విముధ్యతే । ఇతో వ్యాఖ్యాతృపదవీమారురోహ విశేషతః ॥౨౪॥ శ్లో॥ 'కవయ స్సర్వపథినా, ఇతి కృత్వా నైషధే 'ధయా, నేవం । ప్రాఽయుజ్య తత్ప్రయోగో భట్టానాం ఖండనే ఽభవ త్కారణం ॥౨౫॥ శ్లో॥ లక్ష్యానుగ్రహతః ప్రవృత్తావపి తద్వృత్తిప్రవృత్తేరపి । కర్తుం గౌరవ మిష్ట ఇత్యపి పూర్వై ర్వాఽస్మాభి రుక్తం కిల । కిం నూత్నం లిఖితం భవద్భి రథ యత్కించిన్నవీనం త దప్యస్మాభి "స్స్వకపోలకల్పిత" మితి ప్రాగుక్త మేవాంఽతతః ॥౨౬॥ శ్లో॥ బహులక్ష్యవిసంవాదో, దీక్షితై ర్వర్ణితో ఽభవత్ । ఇతి యత్తు భవద్భిరుక్తం తద ప్యస్మదుపేక్షితం ॥౨౭॥ శ్లో॥ దీక్షితా త్ప్రాగపి యతో బహులక్ష్యాణి నాఽఽసతే । త "ద్బహూనాం" పద మైవం నైవ వ్యాఖ్యాన మర్హతి ॥౨౮॥

శ్లో॥ నైవాఽఽవాభ్యాం జగత్యోఽపి భవంతః కృతబుద్ధయః । ప్రమాణప్రమితత్వేన లిఖంత్వితి శివం పరం ॥౨౯॥ ఇతిశ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరా,

10185